

Posudek oponenta diplomové práce

Název práce: Židovské vzdělávání v okrese Písek

Autor práce: Bc. Josef Motyka

Obor studia: Učitelství náboženství a etiky

Posudek vypracoval: Viktor Ber, Ph.D.

Datum: 14. 5. 2021

Posuzovaná diplomová práce si klade za cíl prozkoumat problematiku židovského vzdělávání na území nynějšího okresu Písek. Autor se zaměřuje na vzdělávání v rámci židovských obecných škol v druhé polovině 19. stol. Konkrétním cílem zkoumání je pak zejména vztah mezi vzděláváním na židovských obecných školách a procesem asimilace židovských komunit ve vztahu k většinové společnosti.

Práce je členěna na čtyři hlavní části. V první (Teoretická východiska) autor představuje své prameny (primární i sekundární), historický kontext druhé poloviny 19. stol. a židovské vzdělávání v rámci monarchie. V části druhé představuje pět židovských náboženských obcí (Písek, Protivín, Mirovice, Milevsko, Veselíčko). U každé z nich autor nabídne stručný úvod k situaci Židů v daném městě či obci (často s přesahem do dalších sousedních obcí), shrnuje prameny týkající se židovských škol, jejich učitelů a žáků. Ve třetí části se autor zabývá problematikou židovské asimilace ve zkoumaných lokalitách. Nejprve obecně pojednává otázku jazykovou, následně uvádí demografické přehledy na základě sčítání lidu v daných obcích ve sledovaném období, podkapitolu věnuje literární činnosti a údajům zjištěných zkoumáním židovských hřbitovů opět (přibližně) ve zkoumaných městech a obcích. Čtvrtá část práce je již pokusem o vyhodnocení celého výzkumu. Autor zde předkládá dvě reflexe, tedy reflexi lokálního židovského vzdělávání a reflexi asimilace židovského obyvatelstva se závěrečným zhodnocením. Práce dále obsahuje stručný závěr, seznam literatury a velice pěknou a bohatou obrazovou přílohu. Členění práce je v zásadě smysluplné, nicméně názvy hlavních částí vypadly z obsahu (s. 4–5), což jej činí méně přehledným. Podrobné členění na podkapitoly je však zmatečné, konkrétně ve druhé kapitole („Vzdělávání“). Ta obsahuje podkapitolu 2.1 „Židovské náboženské obce a jejich školy“. Do této části 2.1 je vnořena na další úrovni kapitola 2.1.1 „Písek“, kapitoly logicky spadající pod Písek však pokračují na též úrovni (2.1.2 „Škola“ atd.), aby pak autor „skočil“ zase o úroveň výše v sekci „Protivín“ – ta je číslována 2.2.1, avšak v práci neexistuje tomuto nadřazená úroveň 2.2. Je to kompletní zmatek, díky kterému se pak v obsahu vůbec neobjeví část „Mirovice“ (2.3.1).

Po pečlivé a náročné četbě práce došel tento oponent k názoru, že práci nelze hodnotit po stránce obsahové. Jedná se totiž o prakticky nesrozumitelný text, jehož jazyková úroveň zřejmě nedosahuje ani úrovně práce středoškolské. Prakticky každý odstavec textu obsahoval různé češtinářské chyby, překlepy, často ale zcela nesrozumitelné formulace. Uvědomuji si, že tuto svou výhradu formuluji ostře, proto považuji za nutné uvést více konkrétních příkladů, které příležitostně i okomentuji:

„Věnovat se zde hodlám rovněž konkrétnímu závěru, kde si nastíněnou předpoklad ve věci výzkumné otázky ověřím.“ (s. 7)

„V roce 1880 zde žilo populace, čítající 503 lidí.“ (s. 50)

„nejde o systematickou studii židovského školství, ale spíše snaha poukázat na samotné školy, ve kterých se vzdělávání uskutečňovalo.“ (s. 6)

„S ohledem k tomu, že jednotlivé informace...“ (s. 7)

„K výuce se archivní materiály vyjadřují ve věci, kdy k zahájení školního roku docházelo zejména 1. září.“ (s. 31)

„Obyvatelstvo Mirotic lze ilustrovat v několika sídelních okrscích.“ (47) Nejsem si jist, zda autor správně rozumí slovu „ilustrovat“ – hojně a často nesprávně je používá i jinde v předložené práci. Tak například rovněž v následující větě: „Nicméně oba uvedení autoři své knihy píše převážně česky a ilustrace jejich vztahu k uvedeným lokalitám stále otevírá prostor pro podrobnější badatelskou činnost.“ (s. 53)

„Zpracování židovských hřbitovů patří k jedné z důležitých oblastí mapování židovských osídlení. Jednotlivými postupy na území České republiky se zabývá celá řada subjektů.“ (s. 53) – Velice přibližně tuším, co chce autor říct, nicméně druhá věta je vágní a nejasná.

„Ve věci lokace tohoto místa členové místní židovské komunity situovali svůj hřbitov přibližně 1,5 kilometru na východ od protivínského náměstí.“ (s. 56) Jeden z výroků připomínající slavné havlovské ptydepe.

„Na hřbitově se nachází velké množství hrobů, jež je možné specifikovat na starší židovskou tradici a část emancipační.“ (s. 58) Rozumí autor věty významu slova „specifikovat“?

„Mirotické židovské žáky je možné datovat do roku 1869, kdy vzniklo pro tuto oblast sčítání lidu.“ (63) Bez komentáře.

Hlavním problémem práce jsou téměř či zcela nesrozumitelné formulace:

„Tímto mezníkem [tj. rokem 1893] však končí dobová situace, zaznamenaná tehdejšími úřady.“ (s. 21) Nerozumím větě – chce autor říct, že končí nějaké specifické období? Nebo že končí záznamy úřadů?

„Působení zmíněné židovské školy uzavírá historik August Sedláček. Ve svých dějinách města Písku v souvislosti se zmínkou o jejím uzavření v roce 1904 přibližuje instituci jako jednotřídní.“ (24) Byl Sedláček posledním učitelem školy? Nebo ji uzavřel nějak jinak? Nerozumím užití slovesa „přibližuje“ v dané větě. Chtěl autor napsat „popisuje“?

„O škole v Miroticích lze na základě dostupných pramenů a literatury poukázat na několik informací z období před jejím zrušením.“ (s. 29) Pomínu-li špatně konstruovanou větu (o škole... lze... poukázat), je zde i problém s významem enigmatického „před jejím zrušením“. Zřejmě se jedná o pleonasmus (je zřejmé, že informace o škole pocházejí z doby, kdy tato existovala). Ale možná má autor na mysli skutečně to, že samotné informace pocházejí z doby před jejím zrušením?

„O konkrétní podobě výuky a samotných tříd lze zaznamenané období specifikovat na dva školní ročníky, a to průběh let 1894–1895 a 1895–1896.“ (s. 31) Nerozumím celé větné konstrukci.

„Situaci vzdělávání ve Veselíčku je možné datovat do poloviny 19. století, kdy zde vznikla synagoga.“ (s. 35) Nevím, co autor myslí datováním situace vzdělávání.

„Na předpoklad ve fázi hypotézy o reformované podobě židovského náboženství je možné poukázat na hudbu, spojené s dvěma zprávami o varhanách, které se v písecké synagoze začátkem 20. století nacházely.“ (s. 39) Téměř nesrozumitelná formulace.

„Pozdější obyvatelstvo, spojené se sčítáním 1900 o něco poklesl, čímž dosáhlo výsledku 2693 lidí.“ (s. 49) Kumulace gramatické chyby či překlepu a nesrozumitelné větné konstrukce.

„Weinerův vrstevník, Franz Kafka se v regionální literatuře příbuzensky spojuje s Pískem. Rodinné kořeny Kafků pochopitelně vedou do Oseka u Radomyšle. Lze předpokládat, že obvyklé příjmení Kafka je možné i pro Písek vyvodit z oblasti Strakonicka.“ (s. 52) Zcela neproniknutelný text. Vůbec nerozumím poslední větu, ale podivná je i věta první.

„Z větší části vlastnictví židovských hřbitovů pokrývá Matana, což tato akciová společnost při Židovské obci v Praze přibližuje počtem více než 180 hřbitovů a dalších objektů. Ta je i majitelem zde nastíněných památek.“ (s. 53-54) Jaký význam zde má sloveso „přibližuje“? Autor je, zdá se, používá jako univerzální sloveso schopné nahradit jakékoli jiné.

„Význam hřbitova v oblasti sociální přineslo místo, kde se nacházel hrob píseckého obchodníka Jakuba Blocha, po jehož smrti v roce 1888 vznikla ve městě samostatná nadace pro sirotky.“ (s. 56) Toto zní skoro jako vtip. Autor asi je nějak převrácena příčina a následek, tj. sociální aktivity J. Blocha a význam hřbitova... Ale jinak věta opět nedává smysl.

„Pro uvedený hřbitov není znám historický podklad.“ (s. 57) Nicméně hřbitov je historicky doložen – nebo vůbec neexistoval?

„Mezi pochovanými je i několik židovských občanů města Písek. Mezi ty nejvýznamnější patří zastupující purkmistr města Písku Israel Kohn a Mojžíš Klepetář. Po jazykové stránce jde o dokonce trojjazyčné, kde je zastoupena hebrejšтина, němčina, a latina. Jako vysvětlení může posloužit vzdělání těchto osob. Israel Kohn působil ve funkci píseckého advokáta a zastupujícího purkmistra města a Mojžíš Klepetář významný lékař chudých.“ (s. 57-58) Věty jsou neúplné a celkově špatně konstruované.

„V souvislosti s porovnáním typologie zdrojů k charakteristice výuky Písek vystihuje jakýsi úřední povahu škol Písek a Milevsko.“ (s. 60) Zcela nesmyslná věta, působí jako náhodně generovaná slova.

„Jistou zvláštnost nese fakt, že ačkoliv je detailně zpracované období v letech 1883–1892, fondy týkající se jednotlivých židovských obcí dále žádné obdobné dokumenty pro poslední roky písecké školy neobsahují. Lze pouze odhadovat, zda příčinou absence nějaké třídní knihy, popř. kroniky školy, nevzaly za své v průběhu druhé světové války či zda nebyly zahrnuty do nějakého obecnějšího fondu.“ (s. 60-61) Nesrozumitelné.

Zejména stránky 64-67 představovaly pro oponentskou četbu tvrdý oříšek, následující výroky jsou prakticky nesrozumitelné:

„Veselíčko stejně jako některé předchozí lokality nemá možnost srovnání. Ačkoliv již roku 1869 se zde zmiňují židovské děti, jež jsou definováni označení.“ (s. 64)

„Obecný pohled na židovské školy v daném prostoru lze vyjádřit tím, že jejich místo se týkalo, dalo by se říci, výchozího postavení pro samotnou identitu pozdějšího židovského osídlení.“ (s. 65)

„Místa jednotlivých židovských škol na úrovni lokálního školství se dotýkalo specifické funkce.“ (65)

„Ačkoliv v této věci není možné pracovat s osobním přístupem konkrétních jedinců, byl zde výběr směřován spíše na příklady, kde lze poukázat na možný jazykový posun.“ (s. 65)

„Kritické zhodnocení pramenů by nemělo opomenout samotné sčítání lidu. Ačkoliv jej jeho role pro mapování veškerého obyvatelstva nepostradatelný, je možné se setkat s několika úskalími. Mezi ně lze zařadit několik důvodů. Mezi ně patří nekompletní stav sčítacích archů, což na základě jednotlivých příkladů lze poukázat na jednotlivé lokality a městské čtvrti (např. pro Písek Václavské předměstí), nebo jejich samotný rozsah (takovým příkladem je např. sčítání lidu pro Protivín z roku 1869, kdy je k dispozici

pouhých šestnáct snímků). Při bližší práci s těmito dokumenty tak není vždy možné ilustrovat počet obyvatel na území města a ze strany badatele by měl brán zřetel na souvislosti, které se tehdejšího složení obyvatel města týkaly (domovská příslušnost, studium v jiném městě, vojenská služba, apod.).“ (s. 65-66)

„Ve věci literatury byl shledán nedostatek veřejně známých memoárů, nebo literárních příkladů. V případě Písku je význam místního básníka Richarda Weinera takřka nepostradatelný, přičemž jeho studium na místní židovské škole v případě celé řady příspěvků nebylo nijak významné. Jistý potenciál by zmínka o dětství Richarda Weinera na úrovni židovské obce mohla sloužit jako impuls pro regionální mapování osudu tohoto významného literáta. Z prostředí města Písku zastává pozoruhodné místo zaznamenané vzpomínky píseckého rodáka Jiřího Vogla.“ (s. 67)

Ani úplný závěr práce nepřinesl jasnější mluvu, spíše naopak:

„Protivínský židovský hřbitov se potýká v této věci s velkou náročností určení jednotlivých obyvatel. Je zde možnost rozlišit tradiční hebrejské náhrobky, pocházející z doby založení hřbitova a mohou tak díky své symbolice, jakou je například Davidova hvězda neurčitě přiblížit na význam náboženství, které židovská komunita v době založení hřbitova mohla nést.“ (s. 73)

„Již při výběru materiálů byla předpokládána mezi všemi pěti lokalitami určitou kontinuitu.“ (s. 74)

„V rámci administrativního členění je nutné zdůraznit jednotlivé rozdíly, které židovské obce řešily spíše individuálně z pohledu občanů monarchie. Jistou vazbu lze považovat i ve věci dřívějšího pohřbívání píseckých Židů v Miroticích.“ (s. 74)

Výše uvedené příklady jsou pouze vybrané příklady z mnoha podobných. Nesrozumitelné výroky tvoří podstatnou část práce. Pokud by práce byla předložena v čitelné podobě, bylo by následně možné hodnotit metodu a závěry práce. Některé autorovy předpoklady se zdají být podezřelé. Autor si je například vědom, že hebrejštiny se v daném období používala v kontextu náboženském či bohoslužebném. Přesto na s. 37 mluví o „ústupu hebrejštiny“ z běžné komunikace, jako by hebrejštiny v předchozím období byla běžně používanou řečí. Avšak o používání hebrejštiny v prostředí jihočeského venkova v běžném styku nemůže být řeč ani v dohledné předchozí době. Autor ví, že úloha židovského kantora spočívala ve vedení synagogální bohoslužby. Přesto uvádí jako pozoruhodnou skutečnost, že se Emanuel Traub jako kantor stal dobrým zpěvákem (s. 28). Problematika asimilace by si zasloužila podrobnější a hlubší pojednání (srov. s. 37). Pokud jde o použitou literaturu, doporučoval bych se vyhnout citování kvalifikačních prací, kde je to možné (např. Huková, M. 2015). V některých případech je to však asi na místě (Dibelková, M. 2016). Na úrovni diplomové práce bych doporučoval téma zařadit do širšího kontextu, alespoň např. pomocí hesel v Encyclopaedia Judaica (2007). Kladem práce mohlo být poctivé zpracování pramenů vztahujících se k historii Židů zejm. na Písecku – pokud by ovšem byla práce zcela přepsána do srozumitelné češtiny. Domnívám se totiž, že v této podobě nemůže být obhájena.

Navrhuji klasifikaci „nevyhověl“ (4).

Viktor Ber, Ph.D.